

**АБРАМОВ НИКОЛАЙ АЛЕКСЕЕВИЧ – КЫНАТ (1868 – 1941)
БИЛЛИЛЭЭХ ОЛОНХОЪУТ, ССРС СУРУЙААЧЧЫЛАРЫН
ХОЛБОЪУКТАРЫН ЧИЛИЭНЭ.**

ОЦОРДО: ФЕДОРОВА Е.Н., В.В. СКРЯБИН ААТЫНАН ЧУУЙЭ ОРТО ОСКУЛАТЫН
ПЕДАГОГ-БИБЛИОТЕКАРЯ

Саха норуотун талба талааннаах олонхоһута. Кини 1861 с. Мэнэ – Хангалас улууһун Наахара нэһилиэгэр дьаданы дьизэ кэргэннэ төрөөбүтэ. Ийэтэ Вера Макаровна Абрамова олонхоһут, остуоруйаһыт, бииргэ төрөөбүт бырааттара Алаадьы Бүөтүр, Бөллөргүй Бүөтүр эмиэ олонхоһут быһыытынан биллэллэр.

Кынат олонхону өйүттэн айан, ситэрэн-хоторон, кимиэхэ да хатыламмат гына үрдүк маастарыстыбалаахтык толороро.

1930 – 1940 с.с. республика олонхоһуттарын күрэхтэригэр өрүү бастакы миэстэни ылар.

1938 с. “Төрөөбүт ийэ дойдум ” ,

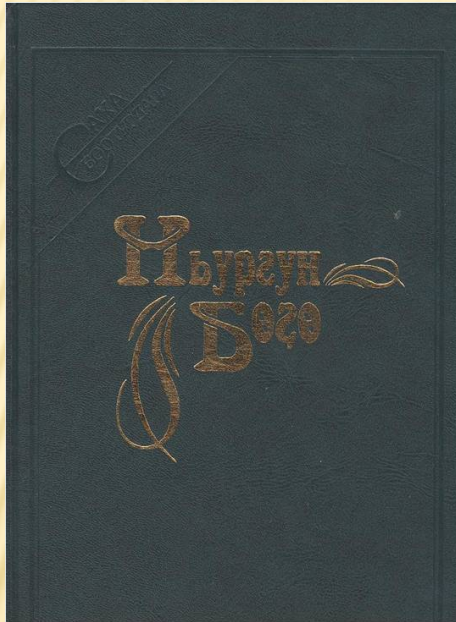
1940 с. “Уот тыыннаах трактор көлө” норуот биһирэбилин ылбыттара.

1939 с. ССРС Суруйааччыларын союһун чилиэнэ.

1940-1941 сс. Абрамов Н.А.-Кынаттан барыта биэс олонхо тиэкиһэ сурукка түспүтэ: “Көнгүл Буурай” 18 420 строкалаах олонхону Васильев И.Н., “Ньургун Бөбө” 19734 строкалаах олонхону биир дойдулааба учуутал Степанов П.Т., 443 лиистээх “Хараллаан Мохсоҕол” олонхону Ефремов Г.А. Уонна Слепцов И.Е.-Арбыыта суруйбуттар, 43 лиистээх “Тойон Дуолан Бухатыыр” быһа тардыытын. Стручков Я.В. Уонна “Эр Соҕотох” олонхону Николаев Г.И. Суруйбуттар.

Бу олонхолортон “Ньургун Бөбө” 2011 с. кинигэ буолан күн сириҥ көрбүтэ.

Бэчээттэммит олонхолоро

Абрамов Николай Алексеевич-Кынат. Ньургун Бөбө: олонхо / [олонхоһут Н.А.Абрамов – Кынат тылыттан П.Т.Степанов суруйуута; бэчээккэ бэлэмнээтилэр: проф. В.В. Илларионов, доц. Т.В.Илларионова; редкол.: А.Н.Жирков (бас ред.) уо. д. а]: Рос. Наукаларын акад., Сибиирдээби салаа, Гуманитар. чинчийи уонна хотугу абыйах ахсааннах норуоттар проблемаларын ин-та, Респ. «Олонхо» ассоц., М.К.Аммосов аатынан Хотугулуу – Илинни федер. ун – т, Хотугулуу – Илинни омуртар тылларын уонна культураларын ин –та, Олонхо ин –та, Олонхо уон сылын (2006-2015 сс) бэлэмнээн ытытыга Саха Респ. Нац. Тэрийэр ком.: - Дьокуускай: Бичик, 2011. – 512 с. – (Саха боотурдара: 21 т.; т. 10)

- Емельянов, Н.В. Сюжеты якутских олонхо. – М.: Наука, 1980. – 373 с. –
В содержании: Нюргун Бёгё: Сюжет № 56 / записал П.Т. Степанов. – С. 221 – 222; Описание внешнего вида главного героя олонхо “Эр Соҕотох”: / на якут. и рус. яз. – С. 305 – 307, 322 - 324; Песнь богатыря Нюргун Бёгё перед отъездом на поле брани: Сюжет № 56 / на якут и рус. яз. – С. 307 – 309, 324 – 326; Описание страны богатыря Нюргун Беге: Сюжет № 56 / на якут и рус. яз. – 302 – 303, 319 -320; Харалаан – Мохсогол/ по записи Г.А. Ефремова и И.Слепцова. - С. 241 – 246.
- Өлбөт Бэргэн: олонхо // Образцы народной литературы якутов / Э. К. Пекарский. Вып. 2. – СПб, 1907. – С. 113-147.
То же. – В кн.: Ястремский, С.В. Образцы народной литературы якутов. – Л., 1929. – С. 100 – 121.
- Удаҕаттар Уолумар, Айгыр икки: олонхо // Образцы народной литературы якутов / Э. К. Пекарский. Вып. 2. – СПб, 1907. – С. 148-194.
То же. - В.кн.: Ястремский, С.В. Образцы народной литературы якутов. – Л.: 1929. – С. 122 – 152;
То же. – В кн.: Якутский фольклор / пер. А.А. Попов. – Л.: 1936. – С. 104-156.

Н.И.Докторова “Хараллаан Мохсобол. Хараллаан Сокол”. Бумага, гуашь, пастель. 2009сыл.

Н. Абрамов тылыттан “Көнгүл Буурай”, “Тойон Дуолан бухатыыр”, “Харалаан Мохсобол” олонхолоро архыыпка сыталлар. Ону тэнгэ “Саһыл, бөрө дьукаахтыылар”, “Бүүкээнниир ыһах”, “Чаачахаан”, “Чөпчөөкөөн - Чөпчөөкөөн”, “Таал – Таал эмээхсин”, “ Мэник Мэнигийээн ”, “ Биэс ынахтаах Бэйбэрикээн эмээхсин ” уо. д. а остуоруйалар суруллубуттара.

Кынат репертуарыгар 22 олонхо киирэр:

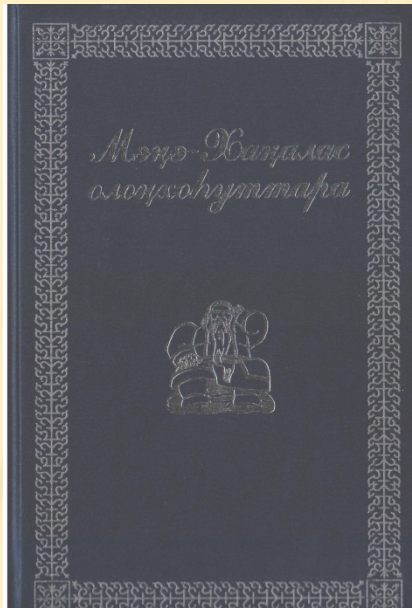
1. Ньургун Бөбө/ Дьанхарааһай Кууһума/ Таатта олонхото.
2. Харалаах Мохсобол/ Чункунаан Сахаар/ Дьөппөн нэх. / олонхото.
3. Күүстээх-уохтаах көнүл Буурай / ийэтин олонхото.
4. Тэбиэ Дьабыл / ийэтин олонхото.
5. Ала-Булкун / Ырыа Дьөгүөссэ / Баҕарах / олонхото.
6. Сиилинэй Дьаҕарыма бухатыыр / Чонкунаан Сахаар /
7. Оҕо Ньирилик бухатыыр / ийэтин олонхото.
8. Кыыс Ньургун Бухатыыр / Салҕа Баһылай олонхото / Нөөрүктээйи нэх. /
9. Чанчык Сэрбэйдээн / ийэтин олонхото.
10. Тимир Дьэкээндэ удаҕан / Мэлэх Мэхээлэттэн / Эмис нэх. Истибит.
11. Алаалаах уола Айдаан бухатыыр / Ырыа Дьарбан олонхото.
12. Тура төрөөбүт Турантай Мэргэн / Көбөччөр уола Бүөтүр олонхото / Амма Наахара /
13. Эрэйдээх буруйдаах Эр соҕотох - / Көбөччөр уола Бүөтүр олонхото.
14. Мун Татай оҕонньор / Дьүлэ Дьаакып / Чурапчы / олонхото.
15. Эрдэм Бэргэн / ийэтин олонхото.
16. Чокуйа Боотур / Чункунаан Сахаар / Дьөппөн нэх. / олонхото.
19. Иэйэхсит сиэнэ Илэ Хара / Тарыммыт Лэгиэнтэй / Амма / олонхото.
20. Оҕо Хорҕон бухатыыр.
21. Таас Чоллурҕаа бухатыыр / Тайҕа киһитэ Чанаарыс Ылдьаа олонхото.
22. Далла Буурай / Сэрэхтээх Ньукулаас / Чурапчы / олонхото. [5 ф.,8 оп., 145 ед. хр., 42 лл., 3-6 л.]

А.Н. АБРАМОВ - КЫНАТ ТУЪУНАН.

- Васильев, Г. М. Сказитель приходит в союз писателей // Живой родник: об устной поэзии якутов / Г. М. Васильев. – Якутск, 1973. – С. 170-182.
- Илларионов, В.В. Искусство якутских олонхосутов / В.В. Илларионов; [ред.: С.Н.Азбелев, Н.В.Емельянов], - Якутск: Кн. изд-во, 1982. – 128 с.
- Илларионов, В. В. Эпический репертуар Н.А.Абрамова – Кыната: сюжетно – композиц. и хулож. особенности) // Поэтика эпического повествования: сб. науч. тр. / В. В. Илларионов . – Якутск, 1993. – С. 71 – 92. – Библиогр.: 10 назв
- Писатели Восточной Сибири : биобиблиогр. указатель. – Якутск, 1978. Вып. 2. – С. 198. – Библиогр.: 9 назв.
- Писатели Земли Олонхо : биобиблиогр. справ. / [сост. : Д. В. Кириллин, В. Н. Павлова, С. Д. Шевков]. – Якутск, 1995. – С. 266-267.
- Писатели Якутии: биобиблиогр. справочник / сост. : А. Егоров, В. Протодьяконов, В. Павлова. – Якутск, 1981. – С. 56-57. – Библиогр.: 10 назв.
- Энциклопедия культуры и искусства Якутии / М – во культуры и духов. развития Респ. Саха (Якутия)., [сост. : В. А. Босиков, Р. Г. Иванова, Л. Н. Корякина и др]. – Якутск, 2011. Кн. 1. – С. 4.
- Энциклопедия Якутии / ред. Ф. Г. Софронов. – М., 2000. – Т. 1. – С. 507.
- Илларионов, В. В. Сказочные мотивы в эпическом репертуаре Н.А.Абрамова-Кыната // Фольклор и современная культура: сб. науч. тр. – Якутск, 1991. – С. 109-114.

Знатные люди Мегино-Кангаласского улуса: биобиблиогр. справочник / Администрация муниципального района “Мегино-Кангаласский район”; Межпоселенческая централизованная библиотечная система ; [сост. К.Н. Попова]. – М., 2007 . - С. 26-27. - Библиогр. 11 назв.

- Северная энциклопедия. – М., 2004. – С.7.
- Киренская, М.Н. А. Абрамов-Кынат / М.Киренская // Кыым. – 1992. – Сэтинньи 14 к.
- Осипова, Н. Олонхо – сахалыы үнүкүү сана аартыга / Н. Осипова // Саха сирэ. – 1994. – От ыйын 14 к.
- Попов, Г.В. Улуу олонхоһут: Н.А.Абрамов-Кынат төрөөбүтэ 140 сылыгар // Кэрэхсиир киһи кэпсээннэрэ / Г.В.Попов. – Дьокуускай, 2005. – С. 22-29; Чолбон. – 2001. - №12. – С. 87 – 90.
- Сибирякова, Р. Саха олонхото уонна биллибэт көтөр тэрил / Р.Сибирякова // Ленинскэй знамя. – 1991. – Балаҕан ыйын 19 к. – С. 3 – 4.
Абрамов-Кынат «Хаалбат – сүппэт харыһыктаах санаалаах Харалаан Мохсоҕол» олонхото ахтыллар.
- Уламды, Б. Олонхо – тыл уолбат ойбоно: [Кынат төрөөбүтэ 150 сылыгар] / Баһылай Уламды // Эркээйи. – 2011. – Бэс ыйын 8 к. – С.3.
- Устинов, Д. Олонхолуурун истибит дьоллоохпун / Дмитрий Устинов // Эркээйи. – 2011. – Сэтинньи 25 к. – С.6.

...Алта буут истээх
Алтан солууру
Ингнэри аньньан кээспит курдук
Лэпшэгэр бастаах,
Аламай манган күн
Атылыыта буолбут
Алаар харахтаах,
Тэргэн ый тэнэ буолбут
Куньньалгы манан кулбаахтаах,
Тохсунньу ый
Тобус туоларыгар холобурдаах
Толору ньуурдаах,
Тобус мастаах хойуук оночону
Туруору аньньан кээспит курдук
Холбофор көбүстээх, уон кырынааһы
Таннары тутан
Сахсыйан кээспит курдук
Уон силии көмүс тарбахтаах,
Уолах тиит
Орто чууккатын курдук
Одурууннаах окумаллаах,

Хастаабыт тиит курдук
Хатан харылаах,
Хоппо кудьдьэх саҕа
Холобурдаах куорай далаан
Дапсыырдаах ытыстаах,
Баай тиит бастын чууккатын саҕа
Бараа быччыннаах,
Баалкы сутуруктаах эбит.
Биэс былас биэкэйэр бииллээх,
Үс былас үөкэйэр өттүктээх,
Уолах тиит орто чууккатын курдук
Оноһуулаах уллуктаах,
Суллаабыт тиит сотолоох,
Силистээх тиити сирин ыксатынан
Лэппэччи кэппит курдук
Сэтэлик моньньоох,
Алта былас
Дарайар сарыннаах
Туруору астахха тобус саһаан усталаах
Толомон киһи буолла

Н.А. АБРАМОВ - КЫНАТ – АЙМАХТАРА.

Николай Алексеевич Абрамов - Кынат барыта 23 олонхону олонхолуурум диэн бэлиэтэппит. Ити иһигэр 20 олонхону улахан, 3 олонхону кыралар диэн хос быһаарбыт. Бу олонхолортон 21318 поэтической строкалаах “Ньургун Бөбөнү” бэйэтин биир дойдулааба учуутал П. Т. Степанов суруйбут, 18420 строкалаах “Көнгүл Буурайы” - И. Н. Васильев, 443 страницалаах “Харалаан мохсобулу” - Арбыыта - И. Е. Слепцов, “Тойон Дуоланы” Я. В. Стручков (“Мэхээлэчээн булчут” автора), “Эр Соботобу” - Г. И. Николаев суруйбуттар.

Бу суруллубут биэс олонхо бүттүүн кээмэйэ саба тарыйан эттэххэ 60-70 тыһыынча строка бадахтаах. Бу үтүмэн үлэни өлөрө икки - үс сыл хаалбыт 80 сааһыгар чугаһаабыт киһи 5-6 тус - туһунан дьонно этэн биэрэн суруттарбыта бэйэтэ туспа дьиннээх хорсун быһыы. Маны таһынан элбэх остуоруйалары, тойуктары суруттарбыта. Олортон “Бүөкээнниир Ылаһах”, “Таал - Таал эмээхсин”, “Төрөөбүт дойдум”, “Уот тыыннаах тыраактар көлө”, “Улуу сирдьит туһунан ырыа,” “Кыымна”, “Хотугу Сулуска”, “Бэлэм Буолга”, “Саха сириң норуотун айымньыта” кинигэбэ бэчээттэммиттэрэ.

П. Попов, фольклорист.

Попов, П. Абрамов Н.А – Кынат. // Сахаада. – 1992. – Тохсунньу 8 к. – С. 12.

Осень 1939 г.

Однажды, ныне народный поэт Якутии, В.М.Новиков – Урастыров зашел к нам в Институт языка и культуры с одним стариком и как – то торжественно объявил, что из Союза писателей привел знаменитого олонхосута по имени Кынат (Крыло), когда – то бывшего достойным соперником легендарного Чээбия, и что сегодня же надо послушать его. Смущенный столь громкой рекомендацией, он стал скромничать... Первое прослушивание его было назначено на тот же вечер, в 6 часов. Начал Кынат медленно, будто обдумывая каждое слово, иногда сбиваясь с ритма и переходя на прозаическую речь, желая, видимо, скорее перейти к развитию сюжета.

И вот, повествование дошло до того места, когда герой олонхо, Харалаан Мохсоҕол должен отправиться на преследование врагов и покинуть родную землю...

Когда олонхосут запел это традиционное прощальное заклинание героя, вся публика, пораженная затаила дыхание. Так неслыханно мощен был голос и на редкость проникновенно исполнение. С этого момента олонхосут как – то весь преобразился. Вошел в роль. Вдохновенный, он был прекрасен. Глаза его горели, речь лилась бурным потоком, и он весь пришел в движение, делая выразительные жесты, строя артистические диалоги... Одним дыханием, шесть часов не шелохнувшись, просидела большая публика из городской интеллигенции, плененная властью замечательного сказителя нашего времени.

Н.А. Абрамов – Кынат был настоящий поэт и художник слова, человек большой души. Всегда восторженный, он, казалось весь мир видел в образах. Любил украшать речь остроумными, крылатыми выражениями, невзначай сыпать стихами даже в обычной беседе. Он обладал необыкновенным даром импровизатора.

Г.М. Васильев, литературовед, фольклорист, поэт-переводчик.

Васильев, Г. М. Сказитель приходит в союз писателей // Живой родник: об устной поэзии якутов / Г. М. Васильев. – Якутск, 1973. – С. 170-182.

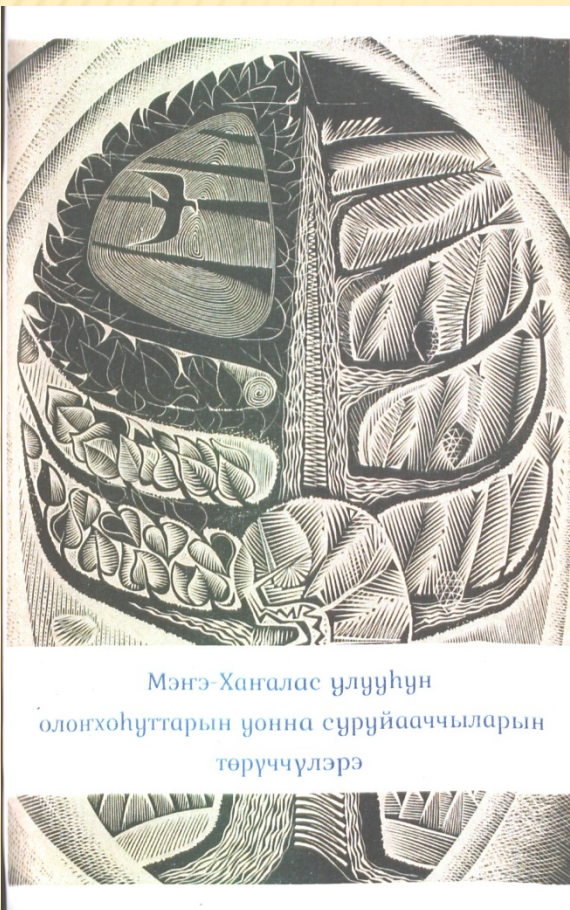
В 19–20 лет он стал признанным сказителем не только в своем родном наслеге, но и соседних. Большую популярность он получил в состязаниях со знаменитым олонхосутом Т.В. Захаровым – Чээбием. Об этом имеется следующий рассказ: «Кынат с братом Аладжы поехал в Амгу за хлебом. В пути они побывали на свадебной церемонии богача Эмисского наслега Алексея Бескерова. Последний организовал состязание Чээбия и Кыната. Олонхосута своего наслега посадил в белом доме (үрүн дьизэ - гостином), Н.А.Абрамов – в переднем (аан дьизэ). В конце состязания на сторону молодого сказителя перешло большинство слушателей, тем определив превосходство Кыната»...Состязания в исполнении олонхо были одним из важнейших факторов в повышении сказительского искусства олонхосутов. Н.А.Абрамов уже в молодости прошел эту своеобразную школу сказительства и впоследствии стал знаменитым олонхосутом центральных районов Якутии.

В.В.Илларионов, филологической наука доктора, профессор.

Илларионов, В. В. Искусство якутских олонхосутов / В. В. Илларионов. – Якутск., 1982. – О Н. А. Абрамове-Кынат: с.23, 25-29, 33 – 35.

НИКИФОРОВА ВАЛЕНТИНА ВАСИЛЬЕВНА. УОЛУМАР И АЙГЫР. 2006.

Иһинээбитэ

Аан тыл

Болдьох бэлиэлэр

Нэһилиэктэринэн олонхоуттар испиһэктэрэ

Мэнгэ улууһа

Илин Хангалас улууһа

Олонхоуттар оскуолаларын уонна бөлөхтөрүн
төрүччүлэрэ

Олонхоуттар тустарынан цитаталара

Суруйааччылар төрүччүлэрэ

Суруйааччылар псевдонимнарын быһаарыы

Суруйааччылар олохторун, айар үлэлэрин туһунан
тиһэх цитаталар.

БЭЧЭЭТТЭНЭ ИЛИК, АРХИВКА БААР ОЛОНХОЛОРО

- **Көнгүл Буурай** / зап. И.Н.Васильев. 1940 // Архив ЯНЦ СО РАН, ф. 5, оп. 7, д. 14. – өбүл л.
- **Тойон Дуолан Бухатыыр** / зап. Я.В.Стручков, 1941 г. // Архив ЯНЦ СО РАН СССР, ф.5, оп. 7, д. 38, 43 л.
- **Харалаан Мохсоѳол** / зап. Г.А. Ефремов, И.Е. Слепцов. 1940 г. // Архив ЯНЦ СО РАН, ф. 5 оп. 7, д. 14, 362 л.
- **Эр Соѳотох** / зап. Г.И. Николаев, 1940. // Архив ЯНЦ СО РАН СССР, ф. 5 оп. 7, д. 107, 39 л.